

Opas talous- kasvatukseen

Itsenäistyvän ADHD-nuoren
taloudenhallinnan tueksi

Tietoa, vinkkejä ja
harjoituksia kohti
parempaa taloudenhallintaa

10/2023

Annika Koivu
Kaisa Laitila
Satakunnan
ammattikorkeakoulu

Sisällys:

1	Lukijalle	3
2	Mihin rahaa tarvitaan?	4
3	Pankkikortti ja muut maksutavat	6
4	Mistä rahaa itsenäiseen elämään?	7
5	Budjetointi	8
6	Säästäminen	9
7	Sijoittaminen	13
8	Laskujen maksaminen	14
9	Suunnitelmallinen ostaminen ja impulsiivisuuden hallinta	15
10	Lainaaminen, osamaksut ja pikavipit	18
11	Velkakierre	19
12	Perintälaskut, luottotiedot ja maksuhäiriömerkintä	21
13	Mitä jos rahat eivät riitä?	22
14	Taloudenhallintasovelluksia	23
15	Tärkeitä yhteystietoja ja auttavia tahoja	25
16	Välitystili	26
17	Harjoituksia, pelejä ja somekanavia	27
18	Käytännön vinkkejä arkeen	28
19	Sanasto	29

LÄHTEET

1 LUKIJALLE

Kädessäsi on talouskasvatusopas, joka on tarkoitettu itsenäistyvän ADHD-nuoren ja vanhemman yhteiskäyttöön. Opas sisältää laajasti tietoa taloudenhallinnan eri osa-alueista, ja löydät siitä lisäksi erilaisia vinkkejä ja harjoituksia.

Vinkit on merkitty -symbolilla.

Tämä opas tehty opinnäytetyönä Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Oppaan tarkoituksena on toimia työkaluna talouskasvatuksessa ja sitä kautta ennaltaehkäistä nuorten ja nuorten aikuisten taloudenhallinnan ongelmia. Useimpien alle 25-vuotiaiden maksuhäiriömerkinnät johtuvat siitä, ettei heillä ole ollut tietoa tai taitoa hakea apua talousvaikeuksiin ajoissa. Hyvät taloudenhallintakeinot tukevat nuorten hyvinvointia ja elämänhallintaa, jonka vuoksi nuorten talouskasvatus ja talousvaikeuksien ennaltaehkäisy on ensiarvoisen tärkeää.

Talouskasvatus tulisi olla osa jokaisen perheen arkea. Rahan arvoa, rajallisuutta, taitoa maltaa odottaa jotain haluamaansa, sekä säästämistä voidaan harjoitella esimerkiksi viikkorahan ja käteisen käytön avulla. Hyvän talouskasvatuksen lopputuloksena nuoren on helpompi ottaa vastuuta omasta taloudestaan. Haluamme tässä oppaassa tuoda esille, että talouskasvatus koostuu arkisista, pienistä asioista, joita emme aina tule edes ajatelleeksi talouskasvatuksena. Kiinnittämällä niihin asioihin huomiota, on tarkoituksellinen talousasioiden läpikäyminen, harjoittelu ja itse nuorelle esimerkkinä toimiminen helpompaa.

Taloudenhallinta on taito, jonka jokainen voi oppia. On hyvä tuntea itsensä rahankäyttäjänä ja tuntea oma taloutensa, koska rahalla on suuri merkitys ihmisten elämässä. Taloudenhallintaan voidaan ajatella kuuluvan raha-asioiden suunnittelu, ymmärrys tuloista ja menoista sekä säästäminen. Taloudenhallinta on tärkeää, jotta vältytään ylivelkaantumiselta ja rahaongelmilta, jotka pitkässä juoksussa tekevät elämästä hankalaa.

Aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö (ADHD) voi asettaa lisähaasteita itsenäistymiselle ja elämänhallinnalle. Tämän vuoksi taloustaitojen oppiminen ja niissä tuen saaminen on erityisen tärkeää. Kyse ei ole vain halusta tai motivaatiosta, vaan aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö voi aidosti vaikeuttaa itsenäistymiseen liittyvien osa-alueiden oppimista ja sisäistämistä.

2 MIHIN RAHAA TARVITAAN?

Asuminen

- vuokravakuus, 1-3 kk:n vuokraa vastaava summa
- kuukausittainen vuokra
- mahdollinen autopaikka-, saunavuoro- tai pyykkitupamaksu

Vesi

- Vesimaksu maksetaan yleensä vuokran yhteydessä
- Summa voi olla kiinteä, tai se voidaan laskuttaa kulutuksen mukaan

Kotivakuutus

- Suurin osa vuokranantajista vaatii vuokraajaa ottamaan kotivakuutuksen
- Kotivakuutus turvaa sekä vuokra-asuntoa että vuokraajan omaisuutta

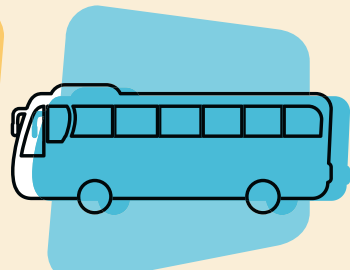
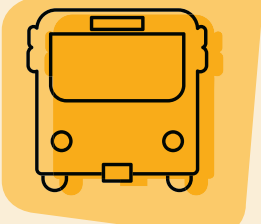
Sähkö

- sähköenergia
- sähkön siirto
- sähkösopimuksen tekee vuokralainen itse

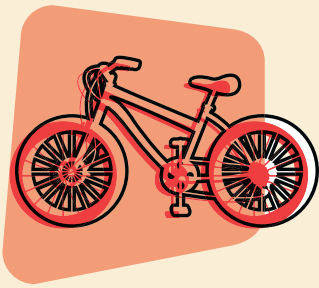
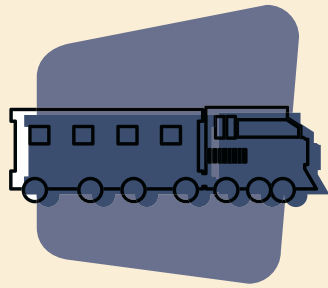

Ruoka, hygieniatuotteet ja kodin puhtaus

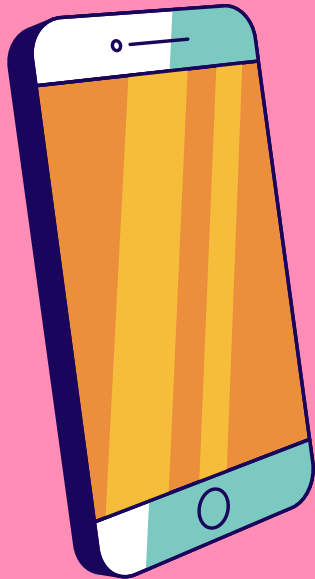

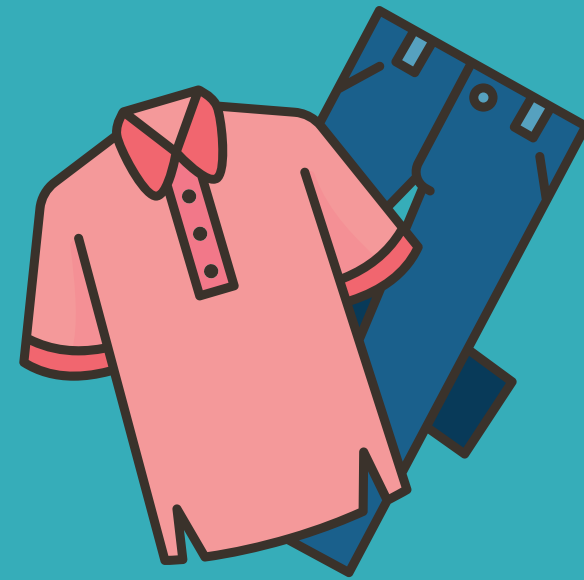
Kulkeminen

- Bussi- ja junaliput
- Oman ajoneuvon polttoaineet, verot ja vakuutukset

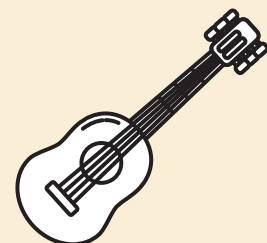
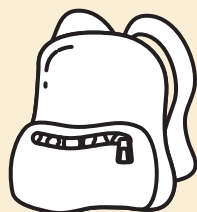
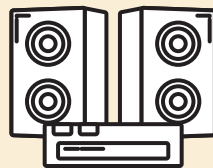
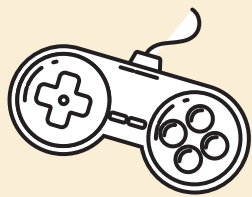

Puhelin- ja internetmaksut

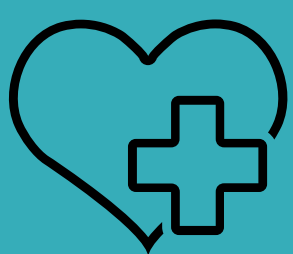

Pukeutuminen

Vapaa-aika

Harrastukset

Terveydenhoitomenot

- lääkkeet
- hammaslääkärikäynnit (yli 18v.)
- lääkärikäynnit (yli 18v.)

Vinkki!

Keskustelkaa yhdessä,
mitä vastaavat kulut teidän perheessänne ovat.
Avoin keskustelu auttaa ymmärtämään!

3 PANKKIKORTTI JA MUUT MAKSUTAVAT

Pankkikortti

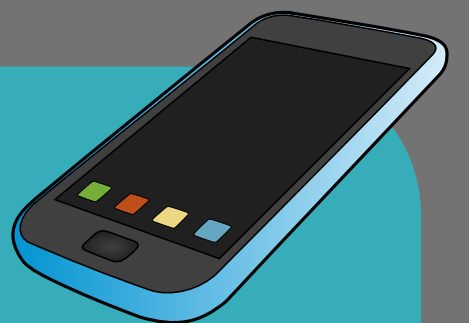
- Alaikäinen tarvitsee huoltajan/huoltajien luvan pankkikortin hankkimiseen
- Jos 15 vuotta täyttäneellä on omia tuloja (esim. opintotuki, palkka), voi hän hankkia pankkikortin myös ilman huoltajien suostumusta. Tällöin kuitenkin tili, johon kortti liitetään, tulee olla nuoren itsensä avaama
- Pankkikortin hankkiminen vaatii lähes poikkeuksetta konttorilla käynnin ja virallisen henkilöllisyystodistuksen (passi, kuvallinen henkilökortti)
- Etukäteen kannattaa ottaa selvää eri pankkien palveluista ja hinnoista

SAFETY
FIRST

Kortin ominaisuudet

- Lähes kaikissa korteissa on käytössä lähimaksuominaisuus
- Maksuturvallisuutta voi lisätä asettamalla esimerkiksi korttiin maarajauksen, jolloin korttia voi käyttää vain Suomessa. Kortille voi myös asettaa estot verkkomaksuille
- Päivittäiset käteismaksu ja -nostorajat on hyvä asettaa riittävän mataliksi
- Pankkikortin voi myös lisätä kännykkään, jolloin korttia ei tarvitse kantaa mukanaan joka paikkaan

Mobiilisovellukset

- Älypuhelimiin ja -kelloihin on ladattavissa useita erilaisia mobiilimaksusovelluksia, joiden kautta voi hallita kortti- ja tilitietoja, sekä suorittaa maksuja tililtä toiselle, tai esimerkiksi kaupan kassalla
- Tunnetuimpia mobiilimaksusovelluksia ovat mm. MobilePay, Pivo ja GooglePay

Vinkki!

Pohtikaa yhdessä, mikä on nuorelle helpoin tapa hahmottaa rahaa, ja miettikää tätä parhaiten tukeva maksutapa.

4 MISTÄ RAHAA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN?

Nuoren on mahdollista saada rahaa:

- viikkoraha vanhemmilta
- palkka kesätyöstä tai osa-aikatyöstä
- pienimuotoisella yrittämisellä esim. 4H-yritys

KELA:n etuudet:

- asumistuki
- opintotuki / opintolaina
- toimeentulotuki

Vinkki!

Etuuksien hakemiseen voi pyytää apua oman KELA:n asiointipisteeltä tai oman kunnan sosiaalipalveluista.

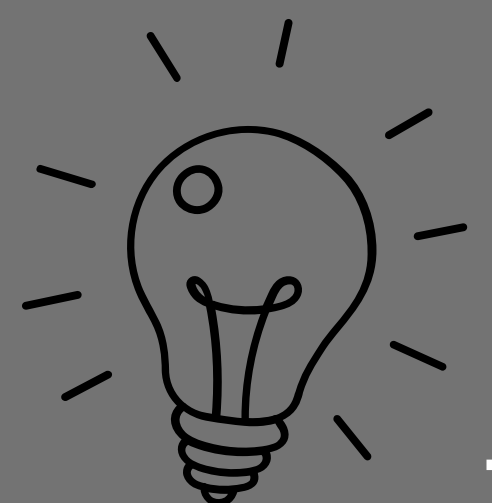
ADHD-diagnoosin saaneilla on mahdollisuus hakea KELA:sta myös:

- alle 16-vuotiaan vammaistuki
- 16 vuotta täyttäneen vammaistuki
- nuoren kuntoutusraha
- lääkekorvaus tiettyihin erityiskorvattaviin lääkevalmisteisiin

Vinkki!

Lisätietoa KELAn etuuksista ja niiden hakemisesta:

<https://www.kela.fi/kelan-etuudet>

5 BUDJETOINTI

Budjetointi on oman talouden suunnittelemista siten, että tulot riittävät. Budjetissa huomioidaan tarkkaan kaikki omat tulot ja pakolliset menot. Budjetti on järkevää laatia esimerkiksi kuukaudeksi kerrallaan. Omia menojaan voi seurata esimerkiksi keräämällä talteen kaikki kuitit kuukauden ajalta. Siten konkretisoituu, mihin rahaa oikeasti menee, ja mitä menoja voisi mahdollisesti karsia.

Esimerkki kuukausibudjetista:

Tulot:

Nuoren kuntoutusraha 740€

Asumistuki 220€

Yhteensä: 960€

Menot:

Vuokra 400€

Vesiennakko 20€

Sähkölasku 30€

Kotivakuutus 12€

Puhelinlasku 20€

Bussiliput 50€

Ruoka 200€

Yhteensä: 732€

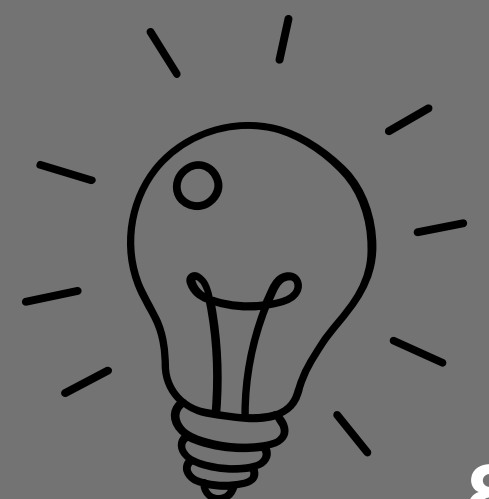

Säästöön/maksuvaraa pakollisten menojen jälkeen jäisi tällä budjetilla 228€.

Vinkki!

Testatkaa yhdessä Takuusäätiön budjettilaskuria:

<https://www.takuusaatio.fi/hallitserahojasi/omien-tulojen-ja-menojen-seuranta/budjettilaskuri/>

6 SÄÄSTÄMINEN

Säästäminen on kannattavaa, sillä elämässä sattuu toisinaan yllättäviä asioita, jotka vaikuttavat meidän taloudelliseen tilanteeseemme.

“Pahan päivän varalle” on siis järkevää säästää, mutta voi olla houkuttelevampi ajatus säästää myös *hyvän päivän varalle*.

Säästämiseen voikin suhtautua ajatuksella “varallisuuteni kasvaa ajan mittaan, ja mahdollistaa suurempien hankintojen tekemisen sekä unelmien toteuttamisen”.

Millä opettaa ja motivoida nuorta säästämään?

- Kun nuori haluaa tai pyytää jotain, miettikää yhdessä, millä tavoin hän voisi ansaita rahaa, ja säästää haluamaansa kohteeseen riittävän summan
- Voitte sopia nuoren kanssa, että maksat asiasta/tuotteesta 50%, jos hän saa säästettyä ensin oman osuutensa summasta
- Säästämisen harjoittelu kannattaa aloittaa pienin askelin, jolloin palkinto säästämisen onnistuttua saavutetaan nopeammin, ja saadaan onnistumisen kokemuksia helpommin
- Ajan kanssa on sitten helpompi kasvattaa pitkäjänteisyyttä säästämässä, kun nuori on oppinut, että hänkin pystyy säästämään, ja tietää, miten hyvältä tuntuu kun on itse onnistunut tavoitteessaan

Vinkki!

Myös nuorelle voi avata oman säästötilin! Tilejä on erilaisia - nostoraja esim. 2-4 x vuodessa, tai tilejä joissa ei ole nostorajoituksia.

10% tai 5% säästämällä

Jos nuorella on säännöllisiä tuloja, kuten nuoren kuntoutusraha, voi olla helpointa säästää aina joko 5 tai 10 prosenttia tuloista. Tämä tapahtuu siirtämällä tulosta heti maksupäivänä säästötilille valitun prosenttiosuuden verran rahaa.

ESIMERKKI 1:

- Nella saa kuukausittain nuoren kuntoutusrahaa tililleen 740€
- Hän päättää säästää siitä joka kuukausi 10%
- Kuukaudessa säästöön menee 74€

Vuoden säästö:
(12kk x 74€)

888€

ESIMERKKI 2:

- Anttu saa kuukausittain nuoren kuntoutusrahaa tililleen 740€
- Hän päättää säästää siitä joka kuukausi 5%
- Kuukaudessa säästöön menee 37€

Vuoden säästö:
(12kk x 37€)

444€

Vinkki!

Säästötileillä voi säästöilleen kerryttää myös korkoa. Tutustukaa yhdessä erilaisiin tilivaihtoehtoihin. Toiset tilit kerryttävät korkoa enemmän kuin toiset.

Säästäminen "tilin summaa tasaamalla"

Tilin katetta voi tasata esimerkiksi päivittäin tai kerran viikossa, pyöristämällä tilillä olevan summan tasaluvuksi.

ESIMERKKI:

- Väinön tilillä on maanantaina 27,46€. Väinö siirtää maanantai-iltana käyttötililtä säästötilille 46snt, jolloin tilille jää pyöreä summa 27€
- Tiistaina Väinö ostaa koulun jälkeen välipalapatukan ja pillimehun, tilille jää 24,80€. Illalla hän tasaa tilinsä siirtämällä säästötilille 80snt
- Keskiviikkona Väinö tankkaa mopoa ja käy hampurilaisella, tilille jää 13,10€. Illalla hän päättää tasata tiliä isommin, ja siirtää säästöön 3,10€. Tilille jää tasan 10€
- Torstaina Väinö ei käytä rahaa, mutta perjantaina hän saa viikkorahaa 15€, ja tilillä on taas 25€. Väinö käy kavereiden kanssa kebabilla. Tilille jää tämän jälkeen 13,10€. Säästöön menee tänään vain 10snt
- Lauantaina Väinö ostaa vain take away -kahvin, joka maksaa 2,20€. Tilille jää 10,80€. Säästöön menee 80snt.
- Sunnuntaina Väinö ei käytä rahaa, ja päättää jättää jäljellä olevan 10€ seuraavalle viikolle

Lopputulos: Väinö sai pienillä siirroilla säästettyä säästötililleen viikon aikana 5,26€. (Vuositasolla tämäkin tekisi jo 252,48€)

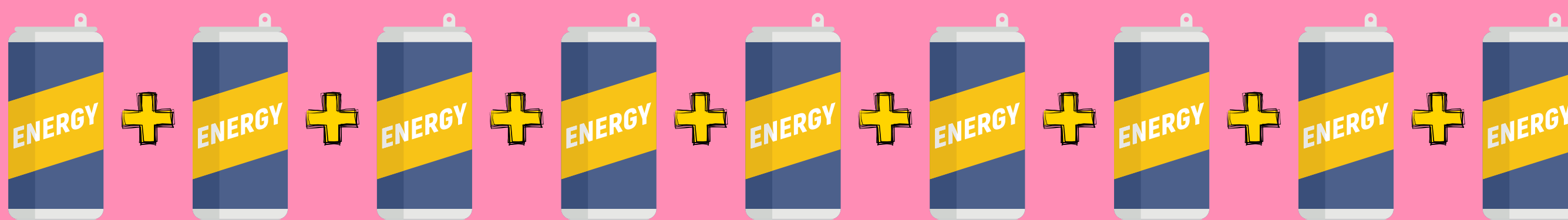

Mistä voisi säästää?

Pienistä ostoksista kertyy yllättävän nopeasti isoja summia. Miettikää yhdessä, löytyykö nuoresi arjesta tällaisia hankintoja.

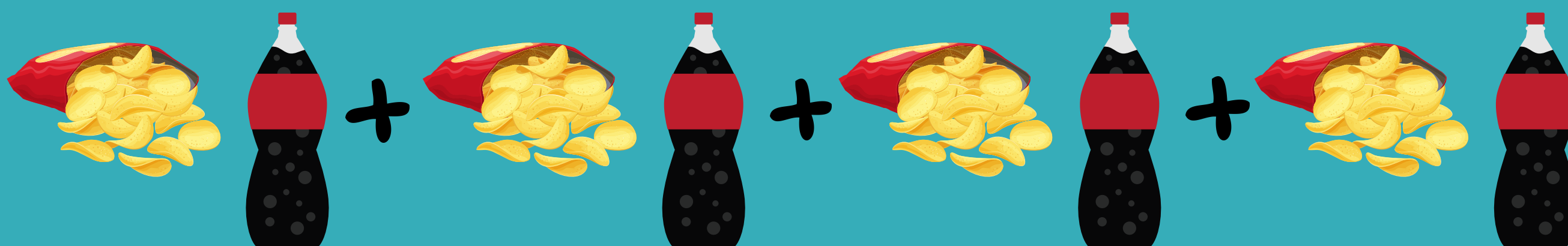

Minna ostaa aamuisin ennen kouluun menoa yhden energiajuoman, ja viikonloppuisin yleensä 2 tölkkiä päivässä. Tämä tekee viikossa yhteensä 9 tölkkiä. Yksi energiajuoma maksaa 1,35€.

= 12,15€/vk

Henkka käy nuorisotalolla 4 iltana viikossa. Hänellä on tapana ostaa sinne menessään pieni sipsipussi ja halpa limupullo. Ne maksavat yhteensä 3,35€.

= 13,40€/vk

Minna käyttää energiajuomiin kuukaudessa 48,60€ ja vuodessa 583,20€.

Henkka käyttää sipsiin ja limsaan kuukaudessa 53,60€ ja vuodessa 643,20€.

Miettikää, mitä muuta Minnan ja Henkan herkkuihin kuluttamalla rahoilla voisi saada.

7 SJOITTAMINEN

Kun säästäminen alkaa olla hallussa, ja nuorta kiinnostaa varallisuuden kerryttäminen säästö- ja talletustilejä enemmänkin, voi hänen kanssaan tutustua myös sijoittamisen saloihin.

Sijoittamisen aloittamista kannattaa harkita vasta sitten, kun nuoren tulot ovat säännölliset. Rahaa kannattaa sijoittaa maltillisesti, sillä sijoittamisessa on olemassa myös riskejä.

HUOM!

- Alaikäinen tarvitsee sijoittamiseen huoltajan/huoltajien suostumuksen
- Kysykää sijoitusneuvoja ammattilaiselta, esimerkiksi omasta pankista
- Pohtikaa, millaista tuottoa toivotaan - isompien tuottojen tavoittelussa on usein isommat riskit
- Tutustukaa yhdessä korkoa korolle - ilmiöön
- Sijoittaa voi esimerkiksi rahastoihin, osakkeisiin, korkorahastoihin, yhdistelmärahastoihin ja asuntoihin
- Korkoa korolle ilmiöstä hyötyy sitä enemmän, mitä nuorempana alkaa sijoittaa

Sijoittaa kannattaa vain sen verran, mitä on valmis menettämään!

Lisätietoa sijoittamisesta:

Kirjallisuus: Hagert, K. & Jokinen, P. 2018. *Kortinvartija. Opas itsenäiseen talouselämään.* Majasalmi, T. & Nikula, M. 2022. *Vaurastuvan nuoren rahakirja*

Pankkien nettisivut ja sijoitusneuvojat

Muut nettisivut, esimerkiksi www.sijoittaja.fi

8 LASKUJEN MAKSAMINEN

- Laskut on järkevää maksaa ennen eräpäivää, sillä myöhässä maksaminen saattaa tulla kalliiksi
- Ensin kannattaa maksaa vuokra, sähkö ja vesi, ja niiden jälkeen muut välttämättömät menot kuten ruoka, puhelinlasku, lääkkeet ja pakolliset vakuutukset. Kun nämä on hoidettu, maksa kaikki muut laskut

E-LASKUT

- Ei huolta laskujen hukumisesta tai postilaatikkoon unohtamisesta
- Laskut tulevat nettipankkiin hyvissä ajoin ennen eräpäivää
- E-laskun voi asettaa maksuun automaattisesti eräpäivänä
- Myös laskun eräpäivää voi muokata - asettaa laskulle eräpäiväksi se päivämäärä, jolloin saa tuloa, näin laskun maksamiseen on varmasti tilillä katetta riittävästi ja maksu tulee hoidettua ajallaan
- E-laskuissa maksutiedot ovat jo valmiina, jolloin ei tarvitse murehtia mahdollisia näppäilyvirheitä

SUORAMAKSU

- Suoramaksusta tehdään sopimus pankin kanssa
- Maksusuoritus lähtee automaattisesti tililtä eräpäivänä

Vinkki!

Pakollisten laskujen jälkeen kannattaa maksaa ensin pienet laskut, ja sitten vasta isot. Kalliit luotot kannattaa lyhentää ennen halvempia luottoja.

Vinkki! Harjoitelkaa yhdessä laskujen maksamista!

9 SUUNNITELMALLINEN OSTAMINEN JA IMPULSIIVISUUDEN HALLINTA

Impulsiivisuus voi näkyä joskus holtittomana taloudenhallintana. Arjessa kuluu rahaa kaikenlaiseen, mutta miten hallita ja ennakoida rahankäytön riistäytymistä käsistä?

- **Tärkeintä olisi miettiä ja tunnistaa ne hetket, kun tilanne lähtee hallinnasta ja impulssit ohjaavat tekemistä**
- **Pohtikaa yhdessä, mitä niissä hetkissä tapahtuu? Millaista käytös tilanteissa on, millaisia tunteita koetaan? Esimerkiksi väsymys, yksinäisyys, nälkä ja vihaisuus saattavat ajaa toimimaan impulsiivisesti, nopeaa dopamiinin vaikutusta hakiessa**
- **Kun oppii tiedostamaan nämä tilanteet, niihin johtaneet tapahtumat ja tunnetilat, on mahdollista oppia ennakoimaan ja estämään tällaisten tilanteiden syntyä, ja sitä kautta hallitsemaan omaa rahankäyttöään**
- **Käytännössä pyritään tekemään "impulsiivisuus vaikeaksi"**

Perustarpeista huolehtiminen auttaa impulsiivisuuden hallinnassa

- **Säännöllinen ja monipuolinen ruokailu**
- **Riittävä uni ja säännöllinen vuorokausirytm**
- **Aineettomien keinojen löytäminen mielihyvätunteen saavuttamiseksi (mm. eri liikuntalajit, musiikin kuuntelu jne.)**
- **Mahdollisen ADHD-lääkityksen säännöllinen ja asianmukainen käyttäminen.**

Vinkkejä ostosreissuille:

Nuori voi pyytää mukaansa jonkun ystävän, perheenjäsenen tai muun henkilön, joka on tietoinen nuoren taipumuksesta heräteosteluun.

On hyvä miettiä etukäteen mitä on ostamassa. Ei kannata kiertää koko kauppaa, vaan hakea vain se, mitä tarvitsee ja suunnata suoraan kassalle.

Liikennevalotekniikan opettelu: Kun olet tarttumassa ostokseen hetken mielijohteesta, kuvittele eteesi punainen pallo. Pysähdy ja mieti, mitä olet tekemässä. Vaihda sen jälkeen mielessäsi keltaiseen, ja pohdi vaihtoehtosi. Tarvitsetko todella tämän asian/esineen, vai pärjäisitkö ilman? Jos tulet harkinnan jälkeen vakuuttuneeksi asian tarpeellisuudesta, vaihda vihreälle ja osta se. Mutta vain, jos todella koet sen tarpeelliseksi. Tämä taktiikka voi olla hyvin tehokas, mutta vaatii sinnikästä harjoittelua ja paljon toistoa.

Yön yli nukkuminen: Päätä, että aina kun mieleesi tulee jokin asia, minkä haluaisit ostaa, että nukut ensin yön yli, ja mietit aamulla uudelleen. Vieläkö se tuntuu yhtä tärkeältä ja tarpeelliselta? Pärjäisitkö kuitenkin ilman? Muistele hetkiä, kun olet ostanut jotain ja kohta tuntenut jo katumusta. Kävisikö tämänkin asian kanssa niin? Vai onko tämä sellainen, mikä tuottaisi sinulle pitkään iloa, ja joka tulisi käyttöön oikeasti?

Vinkki!

Jos rahat menevät enimmäkseen nettiosteluun - asettakaa siihen kieltä, tai vähintään rajoittakaa summaa millä nettiostoksia voi tehdä. Jos taas raha kuluu käteisenä tai korttimaksuilla nopeasti, rajoittakaa käytettävissä olevaa rahamäärää.

Ei kannata ostaa mitään vain siksi, että se on halpa tai hyvässä alennuksessa. Mitä hyötyä olisi halvasta hinnasta tai hyvästä alesta, jos tuote on tarpeeton?

Kun tarvitsee jotain, kannattaa vertailla tuotteita, ominaisuuksia ja hintoja. Löytyisikö vastaavaa käytettynä?

On hyvä pohtia, maksaako merkistä, vai kelpaisiko vastaava tuote halvemmalta merkiltä?

Vanhemman pelko siitä, että nuori tuhlaa kaikki rahansa, on ymmärrettävää. Sen ei saisi kuitenkaan antaa muodostua esteeksi rahankäytön harjoittelulle.

Tarvitaan sekä hyviä että huonoja ostokokemuksia turvallisessa ympäristössä, jotta rahankäytössä on mahdollista kehittyä. Ole siis nuoresi tukena, ja muista, että toiset asiat oppii vain yrityksen ja erehdyksen kautta.

Välillä tuhailu saattaa kuitenkin houkutella ketä tahansa meistä. Silloin on hyvä hetki opetella yhdessä järkevää rahankäyttöä. Aina ei jokaista euroa tarvitse kuitenkaan säästää, mutta kohtuus kaikessa. Voit itse toimia esimerkkinä nuorelle.

10 LAINAAMINEN, OSAMAKSUT JA PIKAVIPIT

Lainaaminen houkuttaa

Lainaa tarjoavat niin pankit, luottokorttiyhtiöt kuin muutkin rahoitusalan yhtiöt. Lainan ottamista markkinoidaan usein helpoksi keinoksi saada nopeasti lisää rahaa. Ennen kuin tarttuu houkutukseen, kannattaa kuitenkin pitää mielessä, että lainaamalla kerrytät yleensä lainanantajalle voittoa.

Pankkilainat, erilaiset luotot, pikavipit ja osamaksusopimukset tulevat sinulle aina lopulta kalliimmaksi, kuin säästäminen kärsivällisesti saman summan saamiseksi. Näiden johdosta riski elää yli omien varojen on suuri.

Erilaisten lainojen riskeistä on hyvä puhua nuoren kanssa jo ennakkoon, ettei hän joutuisi mainonnan uhriksi heti, kun täyttää 18 vuotta ja ovet pikavippien ja osamaksujen tielle aukeavat.

%

Lainojen, osamaksujen, luottosopimusten ja pikavippien kohdalla tulee aina tarkastaa todellinen vuosikorko. Todellinen vuosikorko kertoo, paljonko kaikkien kustannusten kanssa maksat lopulta korkoa.

"Kyllähän opintolainaa voi ottaa, se on niin halpaa!"

Opintolaina on ollut pitkään tunnettu edullisuudestaan. Mutta myös opintolainan kanssa on muistettava varautua korkojen merkittävään nousuun.

Vuonna 2023 taloustilanteen myötä myös opintolainojen korot nousivat kesällä jo yli 4 prosenttiin.

11 VELKAKIERRE

Kun lainaamme rahaa, velka kasvattaa korkoa. Ostetun asian, esimerkiksi kännykän tai vaatteen hinta nousee siihen asti, kunnes velka on maksettu pois korkoineen.

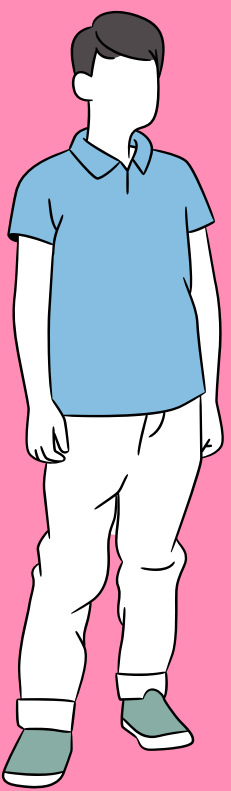
Joskus ihmisillä saattaa tulla tilanne vastaan, ettei alkuperäistä lainaa ole varaa maksaa pois, jolloin ratkaisuna saatetaan ottaa uusi laina, jolla saamme aiemman velan maksettua. Uusi laina alkaa kerryttää korkoa heti.

Velkakierre alkaa helposti. Kännykkää varten on otettu 200e lainaa. Velan korko on esimerkiksi 25 % vuodessa. Kuukaudessa se kasvattaa korkoa 4,16e. Jos ei olekaan varaa maksaa velkaa pois korkoineen, velka menee perintään. Perintään päätyessään summa nousee perintäkulujen myötä.

Perinnästä päästäkseen ratkaisuna saattaa taas olla uuden lainan ottaminen. Pikkusummista saattaa kasvaa hetkessä isoja summia. Kannattaakin pohtia, että jos ei tänään ole 200e, onko sitä myöskään seuraavassa kuussa.

Entäs sitten kaverilta lainaaminen?

Matias saa vanhemmiltaan kuukausirahaa 50€/kk. Usein raha loppuu jo ennen kuun puoltaväliä. Niin käy nytkin. Niinpä hän lainaa Villeltä 5€. Huomenna Ville haluaakin lainaamansa rahan takaisin, joten Matias joutuu lainaamaan Astalta rahaa maksaakseen Villelle takaisin. Asta lainaa hänelle 10€, jotta myös Matiakselle jäisi vähän rahaa käyttöön. Pian rahat on taas loppu, ja Matias pyytää lainaa vielä Juusolta. Juuso lainaa 10€, kunhan Matias maksaisi takaisin heti, kun saa kuukausirahan vanhemmiltaan.

Tulee kuukausirahan maksupäivä, ja velkojen maksun aika. Matias on velkaa nyt sekä Astalle että Juusolle 10€. Nämä hoidettuaan kuukausirahasta jää 30€. Reilun viikon päästä rahat on jälleen loppu, ja kavereilta lainaaminen jatkuu...

Kaverilta lainaaminen saattaa tuntua hyvältä vaihtoehdolta.

“Eihän kaveri voi periä korkoja”.

Ei niin, mutta kaverilta lainaaminen on myös velaksi elämistä, ja sekin voi edesauttaa velkakierteeseen joutumisen.

Kavereilta lainaaminen voi lisäksi aiheuttaa riitoja, tai pahimmillaan ystävyyssuhteen katkeamisen, jos takaisinmaksu ei sujukaan sovitusti.

Mitä vanhempana voi asialle tehdä?

- **Seuraa nuoren rahaliikennettä**
- **Ota asia puheeksi, jos huomaat kavereiden kesken rahanvaihtoa**
- **Voit jutella asiasta suoraan nuoren kavereille, tai heidän vanhemmilleen ja pyytää, ettei sinun nuorellesi lainattaisi enää rahaa**
- **Älä myöskään itse mahdollista lisärahan ilmestymistä tilille. Jos nuori käyttää rahansa liian nopeasti, älä opeta hänelle, että vanhemmalta pyytämällä saa aina lisää. Älä tuomitse, mutta anna nuoren oppia seuraamukset liian hövelistä rahankäytöstä**

12 PERINTÄLASKUT, LUOTTOTIEDOT JA MAKSUHÄIRIÖMERKINTÄ

Kun lasku on alkuperäisen laskun eräpäivästä myöhässä 4 viikkoa, laskusta tulee ensimmäinen maksuvaatimus eli perintäkirje. Tässä vaiheessa laskulle on jo kertynyt ylimääräistä maksettavaa 19 euroa. Tämän jälkeen tulee vielä toinenkin perintäkirje, jonka jälkeen asiasta lähtee haaste. Jos haasteeseen ei reagoida, seuraa maksuhäiriömerkintä luottotietoihin. Tämän jälkeen velka siirtyy ulosottoon. Lopulliset kulut 30 euron puhelinlaskusta voivat olla jopa 200 euroa.

Maksuhäiriömerkintä voi hankaloittaa vuokra-asunnon, vakuutusten ja puhelinliittymän avaamista sekä työpaikan saantia mm. rahoituslaitoksilla.

Merkinnän saamisen jälkeen uusien lainojen saaminen voi olla vaikeaa.

Omat luottotiedot ja mahdolliset maksuhäiriömerkinnät voi tarkistaa Suomen asiakastieto Oy:n sekä Dun & Bradstreet Finland Oy:n sivuilta.

13 MITÄ JOS RAHAT EIVÄT RIITÄ?

Miten toimia?

- Joskus voi olla tilanne, etteivät rahat riitäkään kaikkiin menoihin. Usein myös äkilliset menot saattavat kasautua tietyille ajalle, ja esimerkiksi kesäajalta ei pääsääntöisesti makseta opintotukea
- Vuokranantajat saattavat joustaa vuokranmaksussa, jos olet heihin yhteydessä. Vuokraa ei tule jättää kokonaan maksamatta, koska vuokrarästien vuoksi voi saada hädän hyvin helposti
- Laskuihin on mahdollista hakea lisää maksuaikaa. Laskun eräpäivän siirtoa täytyy kysyä laskuttajalta ennen laskun alkuperäistä eräpäivää, yleensä puhelimitse.
- Laskuja ei kannata koskaan jättää avaamatta ja maksamatta, koska tästä voi pahimmillaan seurata maksuhäiriömerkintä

Mikäli menot ylittävät tulot, voi olla oikeus Kelan perustoimeentulotukeen. Tämä on viimesijainen tuki, jota ennen on oltava haettuna kaikki muut mahdolliset etuudet, esim. asumistuki, nuoren kuntoutusraha, vammaistuki jne.

Mikäli alaikäinen hakee toimeentulotukea omalla hakemuksellaan, tulee hänen asua vanhemmistaan erillään.

Jos tämänkin jälkeen taloudellinen tilanne on hankala, on mahdollista hakea harkinnanvaraista toimeentulotukea sosiaalitoimesta.

Vinkki!

On helpompaa vähentää menoja kuin lisätä tuloja!

14 TALOUDENHALLINTASOVELLUKSIA

Jotkut voivat hyötyä taloudenhallinnan tueksi ja helpottamiseksi kehitetyistä taloudenhallintasovelluksista.

Tällaisia ovat esimerkiksi Mobify, sekä Takuusäätiön oma verkkosovellus Penno.

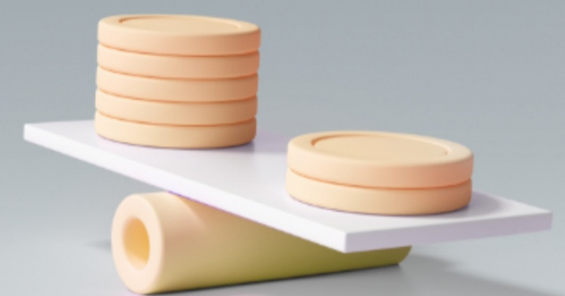
mobify

EDUT JA HYÖDYT

KAIKKI LASKUSI SAMASSA PAIKASSA

Mobify ilmoittaa saapuneesta laskusta ja muistuttaa eräpäivistä, jotta sinä välttyisit maksumuistutuksilta. Saat kaikki laskut maksettua Mobifyn kautta ja voit sitä kautta näppärästi seurata tulojen ja menojen kehitystä!

BONUSTA LASKUJEN MAKSAMISESTA

Kun maksat laskusi Mobifyssa, saat 0,3 % bonuksen jokaisen laskun loppusummasta.

Mobify on ilmainen sovellus, josta on saatavilla myös maksullinen pro-versio (2,30€/kk).

Mobify toimii suomenkielisenä. Tulojen ja menojen seurannan lisäksi sovellukseen voi tilata myös omat laskut, ja maksaa ne sovelluksen kautta.

Mobifyssa kerrytät itsellesi bonuksia, jos hoidat laskujen maksuja tai nettiostoksia sovelluksen kautta.

PENNO

Säästäminen i

Kuluvan kuukausijakson
arvioitu säästö

0 €

Säästösi tällä hetkellä yhteensä

0 €

Muokkaa säästöasetuksiasi

Takuusäätiön oma verkkosovellus Penno toimii suomenkielisenä.

Penno ei tarjoa maksullisia versioita, vaan on aina käyttäjälleen ilmainen.

Se sopii sekä kulujen- että säästämisen seurantaan. Pennosta on saatavilla myös työkirja.

SPENDEE

MVELOPES

PIVO

MONEYFY

MUITA TALOUDENHALLINTASOVELLUKSIA

TOSHL
FINANCE

FUDGET

HAND WALLET

15 TÄRKEITÄ YHTEYSTIETOJA JA TAHOJA

Oman kunnan talous- ja velkaneuvonnan yhteystiedot löytää sivulta:

<https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/yhteystiedot.html>

+ sivustolla voit keskustella myös chatissa

Takuusäätiö:

Velkalinja 0800 9 8009 (maksuton)

Puhelinvaihde 09 6126 340

Yhteydessä voi olla myös Chat-palvelun kautta sekä sähköpostitse [info\(at\)takuusaatio.fi](mailto:info@takuusaatio.fi)

Apua ja neuvoja voi kysyä myös:

KELAsta

Oman alueen talousneuvolasta

Oman kunnan sosiaalitoimesta

Kirkon diakoniarahastosta

Vinkki!

Paras keino ehkäistä talousongelmien syntymistä tai niiden pahenemista on pyytää apua ajoissa!

16 VÄLITYSTILI

Kun nuori täyttää 18 vuotta ja/tai on muuttamassa omilleen, eikä talous ole hallinnassa, voi vaihtoehtona olla välitystiliasiakkuus. Moni vanhempi on toiminut ns. "välitystilinä" lapselleen hänen ollessaan vielä alaikäinen, mutta on olemassa myös oikea välitystili ja sitä hoitavat ammattilaiset.

Välitystilipalvelussa sosiaalitoimi huolehtii asiakkaan taloudellisten asioiden hoitamisesta silloin, kun asiakas ei itse siihen pysty, ja laskut tai vuokrat jäävät toistuvasti maksamatta. Palvelun avulla voidaan turvata asuminen ja muut perustarpeet. Käytännössä asiakkaan tulot ohjautuvat välitystilille ja sieltä maksetaan yhdessä sovitut laskut. Loppurahan asiakas saa omaan käyttöönsä sopimuksessa sovitun mukaisesti. Tarkoituksena on tukea ja harjoitella taloudenhallintaa turvatuksi.

Välitystilipalvelu on maksutonta, sen on tarkoitus olla vain väliaikaista, ja se edellyttää asiakkaan suostumuksen.

17 HARJOITUKSIA, PELEJÄ JA SOMEKANAVIA

www.zaldo.fi: Zaldo tarjoaa oppimatkan eri taloudenhallinnan teemoihin teorian, videoiden ja tehtävien avulla.

PLAY

Taloussankari - NYT (nuortennyt.fi):
Taloussankari on pelillinen oppimiskokonaisuus taloudesta, pelin kesto n.45-60min.
Se on suunnattu 8.-luokkalaisille, mutta on varsin hyvä peli myös muille nuorille.

@nuortennyt

Takuusäätiön
Asuminen & raha -
videot

@nordlundnina

@talouskoutsi

@nuortennyt

Vinkki!

Katsokaa ja kokeilkaa myös Takuusäätiön Riittääkö rahat? -lautapeliä. Ladattavissa <https://www.takuusaatio.fi/hallitserahojasi/hallitse-rahajasi-tyokaluja/riittaako-rahlat-lautapeli/>

18 KÄYTÄNNÖN VINKKEJÄ ARKEEN

Kerää pulloja ja tölkkejä, palautuksesta saadut rahat voi käyttää pienentämään ostosten loppusummaa tai laittaa säästöön!

Suosi kaupassa alelaputettuja elintarvikkeita. Osta kerralla vaikka enemmän, ja pakasta kotona. Tee ostoslista etukäteen, äläkä lähde ruokakauppaan nälkäisenä.

Osta take away -kahvien sijasta mieluinen termospullo tai -muki, johon saa mukaan kotona keitetyt kahvit.

Vertaile tuotteiden hintoja, kilpailuta puhelinliittymät, vakuutukset ja sähkö sopimukset.

Tee useimmiten itse ruuat -einekset ja ulkona syöminen käy kalliimmaksi.

Hyödynnä kirpputorit, myy myös itsellesi tarpeeton pois.

Vaikka talouteen on syytä suhtautua vakavasti, ei arjen kuulu olla vain tiukkaa säästöä. Elämästä pitää myös nauttia!

19 SANASTO

ADHD	-	aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö
budjetti	-	taloussuunnitelma
dopamiini	-	keskushermoston välittäjäaine
eräpäivä	-	laskun viimeinen maksupäivä
luottotiedot	-	kuvaa henkilön maksukykyä
maksuhäiriömerkintä	-	luottotietojen menettäminen
osamaksu	-	kauppahinta maksetaan osissa
pikavippi	-	nopea, vakuudeton laina
sijoittaminen	-	toiminta, jolla pyritään saamaan rahoilleen tuottoa
talouskasvatus	-	taloudenhallinnan opettamista lapsille ja nuorille
ulosotto	-	maksamattoman velan tai laskun oikeudellinen perintä
velkakierre	-	vanhan lainan tai lainanosan maksaminen uudella lainalla
viivästyskorko	-	maksun päälle kerääntyvä korko, jos maksua ei ole suoritettu eräpäivään mennessä

LÄHTEET

ADHD-liitto. (26.6.2023). Omat reitit taloudenhallintaan. <https://adhd-liitto.fi/omat-reitit-talouden-hallintaan/>

Ekgberg, S. (2021). Omilleen. Käyttöopas aikuisuuteen. WSOY.

Financer. (19.5.2022). Onko osamaksulla ostaminen hyvä idea? <https://financer.com/fi/wiki/osamaksu/>

Hagert, K. & Jokinen, P. (2018). Kortinvartija. Opas itsenäiseen talouselämään. Atena.

Intrum. (2023). Mitä tapahtuu, jos lasku jää maksamatta? Perinnän vaiheet. <https://www.intrum.fi/fi/asiakaspalvelu/vinkit-ja-neuvot/perinnan-vaiheet/>

Lainasto. (2023). Pikavippi. <https://lainasto.fi/pikavippi/>

Kattokorko. (23.01.2023). Luottokortti, osamaksu vai kulutusluotto? <https://www.kattokorko.fi/blogi/luottokortti-vai-kulutusluotto-nain-vertailet-ja-saastat/>

Kansaneläkelaitos. (n.d.). Kelan etuudet. Haettu 3.9.2023 osoitteesta <https://www.kela.fi/kelan-etuudet>

Kilpailu- ja kuluttajavirasto. (n.d.). Maksuhäiriömerkintä. Haettu 29.8.2023 osoitteesta <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/perinta-ja-maksujarjestelyt/maksuhairiomerkinta/>

Korpela, E. (5.7.2023). Korot syövät nyt monien opintolainaa maksavien taloutta – tässä viisi vinkkiä, joiden avulla laina hoituu mahdollisimman mukavasti. Yle uutiset. <https://yle.fi/a/74-20038497>

Kuluttajaliitto. (2016). Pieni talousopas. https://www.kuluttajaliitto.fi/uploads/2020/10/c99eba72-pieni_talousopas.pdf

Majasalmi, T. (2012). Totuus taloudestasi. Talentum.

Majasalmi, T. & Tuominen, C. (2016). Koululaisen rahakirja – saavuta unelmasi viisaiden rahataitojen avulla. Readme.fi

Maksumyöhässä. (n.d.). Saitko perintäkirjeen? Haettu 29.8.2023 osoitteesta https://maksumyohassa.fi/saitko_perintakirjeen/

Mobify. (n.d.). Mobify – talutesi asiantuntija. Haettu 3.9.2023 osoitteesta <https://www.mobify.fi/>

Nordea. (n.d.). Pankkikortti lapselle tai nuorelle. Haettu 4.9.2023 osoitteesta <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/palvelumme/maksuluottokortit/pankkikortti-lapselle.html>

Osuuspankki. (n.d.). Päivittäiset raha-asiat. Haettu 3.9.2023 osoitteesta <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/paivittaiset/>

Pirkanmaan hyvinvointialue. (n.d.). Palveluhakemisto. Haettu 4.9.2023 osoitteesta <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/>

Seppälä, A. (16.6.2022). Mitä jos on velkoja? Perustietoa velkaantumisesta. Tampereen kaupungin koulutusmateriaali [PowerPoint, Tampereen kaupunki].

Sijoittaja. (n.d.) Aloita sijoittaminen – askel askeleelta opas! Haettu 29.9.2023 osoitteesta <https://www.sijoittaja.fi/sijoittaminen/aloita-sijoittaminen-askel-askeleelta-opas/>

Takuusäätiö. (n.d.). Luottotietojen tarkistaminen. Haettu osoitteesta 3.9.2023 <https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/maksuhairiomerkinta/luottotietojen-tarkistaminen/>

Takuusäätiö. (n.d.) Riittääkö rahat – lautapeli? Haettu 29.9.2023 osoitteesta <https://www.takuusaatio.fi/hallitserahojasi/hallitse-rahojasi-tyokaluja/riittaako-rahats-lautapeli/>

Takuusäätiö. (n.d.). Yhteystiedot. Haettu osoitteesta 3.9.2023 <https://www.takuusaatio.fi/takuusaatio/yhteystiedot/>

Takuusäätiö. (n.d.). Penno. Hallitse rahojasi Pennon avulla. Haettu 3.9.2023 osoitteesta <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/penno/>

Talous- ja velkaneuvonta. (n.d.). Talousneuvola. Haettu osoitteesta 3.9.2023 https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/apuatalousvaikeuksiin_1/otayhteytta/talousneuvola.html

Talous- ja velkaneuvonta. (n.d.). Talous- ja velkaneuvonnan yhteystiedot. Haettu osoitteesta 3.9.2023 <https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/yhteystiedot.html>

Verrattu. (2023). Budjettisovellus kulutuksen seuraamiseen – esittelyssä 13 ohjelmaa tulojen ja menojen seurantaan. <https://verratu.fi/budjetti-sovellus-tulojen-ja-menojen-seurantaan/>

Yli-Korhonen, J. (19.5.2022). Miksi pikavippiä ei kannata ottaa? Financer. <https://financer.com/fi/financer-vastaa/miksi-pikavippiä-ei-kannata-ottaa/>